

Universal Declaration of Human Rights - Susu

© 1996 - 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

ADAMA XAFE RAFALÉ SARIYÉE DENTÉGE

[Preamble]

A kolon fera, ibunadama xa lasiriya nun axa adamaya xafe rafalé non findixi yéṭeralui tigitigira, a bara masen won bɛ, a tinxinyi nun bɔɲɛ sa bara sɛnbɛ sɔɔɔ dunuya birin kui.

A kolon fera, adamaya xafe sariyée mu mabanbanxi han to i bunadama yira, nafe nanɲɛ xi funmalaya, gere, gbaloe nun misikine ya mu ɲɔɲma. Kɔɲɔ xabirin bara na sariyée ratinmɛ, gbaloe ɲɔɲmanɛ, gere ɲɔɲ, funmalaya nun misikine ya ɲɔɲ. I bunadamaya bara rasabati nate mui.

A kolon fera, adamaya xafe rafalé sariyée rasabatife findixi fe fanyi nan na, alanma ibunadamaya xun xa magaga mange sanyi sariyéla yira.

A kolon fera, a pamanɛ xa xanunteya sɛnbɛ sofe e bore tagi, sugandi fanyi nara.

A kolon fera, a O.N.U. xa masenyi, i bunadamaya sariyée tigitigi rasabati fe findixi xaxili fanyi nan na, alanmanɛ: gine nun xamɛ xa suxu laxalɛ keren, a xa masen e bɛ, pama xa yiriwɛ sɛnbɛteyafe sabui gbegbe lanxi e tan ma.

A kolon fera a pamanɛ naxe birin manaxi O.N.U. kui e bara nɛtɛ tongo adamaya xafe rafalé sariyée ratinmɛ fera, na niyɛ manɛ ibunadamaya xa mabanban.

A kolon fera a birin lanmafe nara yi sariyée nun yi yéṭera lui tide gbofe, na nɔmanɛ a niyede layidi ratinmɛ.

Malanyi xungbe bara amasen

pamanɛ xa yi masenyi adamadi suxukima pama nun pamanɛ birin yira alako a lufera xun dɛɛ birin sondonyi ma xaranyinun lonni sabura, na binyɛ nun sariyée rasabatifera pamanɛ kui nun a farima.

Sariyɛ singe (1)

Adamadie birin barixine e lan yéṭeralui kui, yetɛ kolonyi nun yetɛ suxu kima. Fondoe nun faxamui na e bɛ boresuxu kima bariboreya fanyi kui.

Sariyɛ firinde (2)

Kankan nɔma a tukude yi sariyée ra, ana dangi nara fisamanteya yo man mu luma mixi bɛ akelide sabura, axa bɔxi rapɛrɛki sabura yegeti keren mu naxan kui a sipɔxɔya kima, fate ɲingi kima, a xui kima, a fɛrɛ kima, a dine kima na sa fatan pamanɛ ra xanamu pama ndee ra, fɛrɛ kima xanamu kigbɛtɛ nana sa fatan dɛdɛra kɔɲɔ naxan nɔɛ nde bun xanamu dansaxi naxan xa yéṭeralui ma.

Sariyɛ saxande (3)

Baloe wayibiya birin bɛ, marafulunyi nun xaxilisa.

Sariye naninde (4)

Ndende mulan alu konyiya nun naxankate kui. Konyiya nun ibunadama sare bara raton akepa birin ma.

Sariye sulinde (5)

Naxankate nun tore mu sama ndende fari. Xanamu yayixare naxan mulan ibunadama be.

Sariye senninde (6)

Kankan xa adamaya daxe axa kolon yire birin.

Sariye soloferende (7)

Adamadi birin lan sariye kui e man birin lan e xun xa magaga sariye yi kepa keren.

Sariye solomasaxande (8)

Bɔoxi sariye banxide lan eka ibunadama keren keren ma xun magaga fee ma naxe bara tuxunsan.

Sariye solomananinde (9)

Ndende mulan a suxu topege kui, amakankan xanamu bɔoxi ma xandi ama.

Sariye funde (10)

Awayibiyaxi ibunadama xafe xa yaxandi alaxinera, alankenemaya kiti banxi tinxinyira, ayo nun ayalagi waxan naba.

Sariye fu nun keren nde (11)

1. Xa sikenteya bara rasiga adamadi ndema fe kobi rabafe nde xunma, naxankate yo mu daxe a be sinden fo na fe yegi.

2. Mixi yo mulan axa makankan fendema naxan murotonxi bɔoxi sariye kui. Naxankete gbete fan mu dɔɔɔ ama naxan dangi yi fera ba temui naxankatera.

Sariye fu nun firinde (12)

Birin nun a yetekan xafe rapereki nara. Mixi niya mu naxan yama. A na findi axa denbaya xafera, a lingira xa fera, xanamu a hayie xafera naxan a nipea axa xoreya nun a xa lasiriya nu mabere. Awayibiyaxi ibunadama be, sariye xa a xun magaga na fee ma.

Sariye fu nun saxannde (13)

1. Awayibixi mixi be axa a sabatide sugandi anun axa nere a sagora.

2. Adamadi birin noma kelide a baride a sa sabati bɔoxi gbete ma. A man gbilen xa ma gbilenfe.

Sariye fu nun naninde (14)

1. Xɔɔɔ rɔɔe kui, daxa adamadi birin be, axa siga bɔxi gbete ma naxan nɔma arasene de alako axa axun na kisi.
2. Na sariye daxa exa raba tinxinyi fari, kirae fari naxan aninema adamadi mulu tɔpɛge kui O.N.U. sariye tɔnyi dɔxi naxe ra.

Sariye fu nun sulinde (15)

1. Adaxa adamadi birin be soto de fe ya xa i mini a be.
2. Ndende mu daxa ixa raton i soto de xa fera, xanamu iratonfe sotode masara fera.

Sariye fu nun senninde (16)

1. Xa gine nun xame bara suda kamali, adaxa e xa futi raso e tagi, na mufa siɲɔɲɔya ma, baride fema, xanamu dine fema. A man daxa e be, e yete xa denbaya rasabati. E man lan sariye kima futi kui nun futi galife kui.
2. Futu mu noma sode fo gine nun xame lan fe keren ma.
3. Nama xunde singe lanxi denbaya nan ma, adaxa na denbaya xun xa makanta jama nun mangasanyi yira.

Sariye fu nun solofere nde (17)

1. Mixi nalu a keren ma xanamu pama nde kui, awayibiya xi a sɔtɔde xa lu a sago.
2. Funmalaya nde yo mulan axa adamadi sɔtɔse yira.

Sariye fu nun soloma saxan nde (18)

Adamadi birin lan axa axa mapoxunyi masen a sagora, a xaxili rawali, a so dine a sagora. Na sariyee noma a ninede adamadi dine masara, a noma denxeniya de a keren xanamu pama yama lonni nun namunyie sabura.

Sariye fu nun solomanani nde (19)

Adaxa adamadi birin be axa afondo fe masen. Nakui a mulan axa tɔɔɛ mafixe nde sɔtɔ. Na fondo fe masenyi nɔmɔ rabade naninyi yo mulu ama, a fa findi xibaru fenfera, amasɔtɔfera, xanamu ara wundan fera kepa mɔli birin na.

Sariye mɔxɛɛnnde (20)

1. Adaxa adamadi birin be axa lan malanyi, xanamu malanyi xunde nde boje sa naxan kui.
2. Ndende mu karaxan ma sofera lanxunde nde yama.

Sariye mɔxɛɛnnun keren nde (21)

1. Adaxa adamadi birin piya xalu axa bɔxi rapɛɛɛɛfɛ kui, a findi i yɛɛɛɛɛɛ xanamu mixi gbɛɛɛɛ naxan sugandixi.
2. Adaxa adamadi birin bɛ axa mangasanyi wali sɔɔɔɔ a bari bɔxi ma ta girasa yo mu naxɛ.
3. Nama waxɔnfe lanma axa masen sugandi tinxinxi kui, naxan nabama tɛmɛui-tɛmɛui ma, birin lan sugandi naxan kui, kundo sugandi xanamu sugandi lankɛɛɛ mava xi matɛxɛtɛnvi mu naxan

kui.

Sariye mɔxɔɛnɛn nun firin nde (22)

Wayibiya nara pamanɛ mixi birin xun xa makanta, na findixi daxamuife, dɔxɔboreya nun lɔnni ratinmɛ sabu nan na. Na fee birin fatanma bɔxi diexa duruxɔtɔɛ nun xanunteya luti naxan na e nun bɔxi gbɛtɛɛ safera bɔxi yayilanki fari nun a daxamuie.

Sariye mɔxɔɛnɛn nun saxan nde (23)

1. Wali, nun mixi waxɔn wali sugandi fe wayibiya xi birin bɛ. Birin ma lan wali munafanyi kui, aman daxa a xun xa makanta wali sɔtɔtareya ma.
2. Adaxa birin bɛ fisamanteya mu naxan yama, a mu sundi sɔtɔ axa wali bɛrɛ ma.
3. Ndende walima, awayibiyaxi a bɛ axa musundi sɔtɔ naxan nɔma axa denbaya bun tide, a yigi nun binyɛ sa ma, a man nɔ a malide sabu gbɛtɛɛ sɔtɔ fera naxan ibunadama xafe makanta ma.
4. Adaxa adamadi birin bɛ axa walikɛɛ xa lanxundɛ nde yayilan e xa munafanyi xun magaga fera.

Sariye mɔxɛɛnɛn nun naninde (24)

Malabui nun paxɛ-paxɛ daxa adamadi birin bɛ a man daxa a bɛ axa wali tɛmɛi xa sugandi, malabui waxatie xa lu a bɛ a naxee sare sɔtɔma.

Sariye mɔxɛɛnɛn nun suli nde (25)

1. Adaxa adamadi birin bɛ axa sabati sɔtɔ alako axa santɛya xa makanta. A tan nun axa denbaya xa yiriwɛ sɔtɔ donse fe kima, sosefe, lingirafe, saribafe anun ibunadama xafe yayiba fe nax an fan a bɛ. A xun xa makanta xa bara fura, xa lanyuri bara a sɔtɔ, xa bara fori, xa muna walide, xa kapɛ ginɛ nora xanamu fɛrɛ yo muna ayi naxan axa mantɔrɔli bama.
2. Mali wayibiyaxi nɛ dingɛya bɛ nun dimɛdiya bɛ. Dimɛdi birin lan axa mɛni kɛpa keren, a fa sɔtɔ futi kui xanamu a fari ma.

Sariye mɔxɛɛnɛn nun seni nde (26)

1. Adamadi daxa axa matinxin; na matinxinyi daxa axa sa birin sago naxan findi dimɛdi xunxurie nun a matexie xaran fera. Xarande banxi xundɛ singe sofe findixi tekɛ non na. Yamakɔta xaranyi nun yirawali xaranyi lanma axa rayiriwa. Lɔnni banxindɛ xungbe wayibiya xi birin bɛ, birin nun a xaxili bɛrɛ.
2. Lɔnni lan axa sɛnbɛ fi adamayama amakɛnɛn, a sɛnbɛ fi ibunadama xa wayibiyae ma. Alan, axa faxamui, di jɛ, marafanyi rasɔnɛya pamanɛɛ tagi, sie birin tagi, dinɛ xundɛɛ tagi nun O.N.U. malanyi xa walie rasabati fe bɔjɛ sa kui.
3. Adaxaxinɛ di kanyie bɛ e xa xuri sugandi e naxan fima e xadie ma.

Sariye mɔxɛɛnɛn nun solofere nde (27)

1. Adaxa adamadi birin bɛ a so pama xa lɔnni yayibafe a yɛtɛra. Abɛlɛxɛ rawalie tɔnɛ sɔtɔ yamakɔta walie nun munafanyie naxe minima a kui.

2. Adaxa birin be axa xaxili rawali, a belexe rawali nun yamakota walie munafanyi xun magaga naxee yayilan fe fatanxi atan na.

Sariye mɔxɛɲɛn nun solomasaxan nde (28)

Adaxa adamadi birin be axa a fondo rasiga yi sariyee ratinme fe xon pamanɛ kui nun a farima.

Sariye mɔxɛɲɛn nun solomanani nde (29)

1. Lanle rakamali daxi na ibunadama be axa pama kui, pama naxan findi axa adamaya a nun axa yeteralui sabura.

2. Sariyɛ dande saxinɛ adamadi birin be axa maraba, a nun axa yeteralui rasabati kui, na nan aninɛma axa na maraba anun axa yeteralui mabanban sadɔɔfe mixi gbete ra alako taxasi nun yiriwe sabati ma pama kui kinaxe naxan a yete ra.

3. Na wayibiyae nun na yete ralui mu nɔma rabade muku O.N.U. waxɔnfe nun axa sariyɛ saxie xanbi.

Sariye tongosaxan nde (30)

Sariye nun wayibiya yo muna yi masenyi xungbe kui naxan kiraya nde masenxi pamanɛ be, malanyi xanamu mixi nde be naxan aninɛma axa kewali nde raba naxan sabui nɔma mayibiya e nun sariyee naxee masen xi nee xunnakanade.
